

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

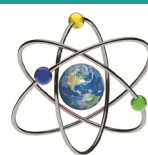
№12
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 252 sahifa,
2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari	26
Xuseynova Abira Amanovna	
Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication.....	31
Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna	
Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o'quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash.....	35
Abdurasulova Gulrux Habibullayevna	
Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo'llanilishining umumiy masalalari	40
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li, Xojaliyeva Sarvinov Elyorjon qizi	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ...	44
Asatova Dildora Aslamovna	
Ingliz tili o'qish ko'nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli.....	49
Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna	
Insuldan keyingi nutqni tiklashda logopedik reabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi	52
Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna	
The Concept of Symbols in Linguoculturology	56
Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi	
Buyuk ipak yo'li xalqlari o'rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi.....	59
Mirxalilova Nargiza Akbarovna	
Bo'lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o'stirishga bo'lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o'stirish	63
Mitaliboyeva Dildora	
Koxlear implantli bolalarning eshituv–nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish	66
Nartayeva Shahnova Yulchibayevna	
Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari.....	71
Normatova Nilufar Komilovna	
Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda).....	76
Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya	
Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta'limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish	80
Qodirov Jurabek Mamatsimonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sun'iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o'yinlar: pedagogik model	83
Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi	
“Sab'ai sayyor” asarida qo'llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar	87
Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi	
Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta'siri	91
Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna	
Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish.....	95
Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish	99
Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli	102
Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	106
Turg'unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo	

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog'liqliklar tahlili	109
<i>Xusanov Samariddin Maxmadaminovich</i>	
Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg'ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari	112
<i>Yarashev Jo'rabek To'rayevich</i>	
Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки	117
<i>Габдулманова Ильнура Минисламовна</i>	
Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов	119
<i>Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи</i>	
Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования.....	124
<i>Уразова М. Б., Усманова У. Б.</i>	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа–маҳалла" в Узбекистане ..	130
<i>Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли</i>	
Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи.....	135
<i>Юсупова Зулайхо Бахром кизи</i>	
Valeologik tarbiyada o'yin texnologiyalarining ahamiyati.....	139
<i>Berkinova Charos Islomovna</i>	
O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi	142
<i>Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi asosida o'qitishning didaktik imkoniyatlari	145
<i>Cho'tboyeva Munisxon Eshpo'lat qizi</i>	
Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar va o'yinlar orqali ekologik tarbiya	150
<i>Ergasheva Umrinisso Komilovna</i>	
Zamonaviy ta'lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirish omilidir.....	153
<i>Ermatova Gulnoz Pirimovna</i>	
O'zbekistonning eng yangi tarixi fanini o'qitishda pedagogik texnologiyaning o'rni	156
<i>Gazibekova Feruza Hakimovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi	159
<i>Haydarova Feruza Haydar qizi</i>	
Talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi.....	162
<i>Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo'llash texnologiyasi.....	165
<i>Jumayeva Malika Aliyevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish.....	168
<i>Lutfetdinova Ra'no Xusnetdinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari ..	172
<i>Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari.....	175
<i>Masharipova Difuza Muxammadjon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi	178
<i>Muhammadiyeva Feruza Turakulovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi	181
<i>Muhiddinova Munira Xayrullayevna</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	184
<i>Narzullayeva Sevara Omonovna</i>	
O'qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	187
<i>Nizamova Nodira Paxritdinovna</i>	
Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi	191
<i>Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova</i>	

Boshlang'ich ta'limda Finlandiya tajribasi	195
Nodira Sherboyeva	
Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida	198
O'ktam Nosirov	
Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi	204
Rustamova Shoxista Omonjonovna	
Globallashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari	208
Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li	
Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari	212
Sa'dullayeva Rushana	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	215
Saidova Dilbar Erkinovna	
Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari	218
Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi	
Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish	223
Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi	
Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi	226
Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi	
Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari	229
Yaqubova Shoiratog'aymuratovna	
Emotsional intellektni rivojlantirishning nazariy asoslari	233
Yarmatov Raximboy Baxramovich	
Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojlantirish	239
Zokirova Sohira Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi	
Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык	242
Марупова Дилфуза Давроновна	
Oliy ta'limda talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari	247
F. R. Xosilova	

O'QUVCHILARDA FAOL FUQAROLIK KOMPETENSIYASI TUSHUNCHASI, MAZMUNI VA SHAKLLANISHI

Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi

ChDPU jismoniy madaniyat fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada o'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi hamda fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi nafaqat shaxsiy rivojlanishning, balki fuqarolik jamiyatini shakllantirishning ham asosiy pedagogik maqsadlaridan biri sifatida namoyon bo'lishi takidlab o'tilgan.

Kalit so'zlar: raqobat, fuqaro, kompetensiya, jamiyat, demokratik, siyosiy, ijtimoiy, globallasuv.

Abstract: The article emphasizes the concept, content, and formation of active civic competence in students, as well as the fact that the concept of civic competence is one of the main pedagogical goals not only of personal development, but also of the formation of civil society.

Key words: competition, citizen, competence, society, democratic, political, social, globalization.

Аннотация: В статье подчеркивается понятие, содержание и формирование активной гражданской компетентности у обучающихся, а также то, что понятие гражданской компетентности является одной из основных педагогических целей не только развития личности, но и формирования гражданского общества.

Ключевые слова: конкуренция, гражданин, компетентность, общество, демократический, политический, социальный, глобализация.

KIRISH

Hozirgi globallasuv va raqobat sharoitida jamiyatning barqaror rivojlanishi, demokratik qadriyatlarning qaror topishi, shaxsning huquqiy ongi va ijtimoiy mas'uliyatining yuksalishi ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'ymoqda. Shu nuqtai nazardan faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi nafaqat shaxsiy rivojlanishning, balki fuqarolik jamiyatini shakllantirishning ham asosiy pedagogik maqsadlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu kompetensiya orqali o'quvchilarda Vatan taqdiriga daxldorlik, fuqarolik burchini anglash, ijtimoiy faollik va demokratik munosabatlarni tushunish kabi muhim fazilatlar shakllanadi. Ta'limni fuqarolik salohiyatini yuksaltirish vositasi sifatida qarash bugungi kunda milliy va xalqaro ta'lim strategiyalarida ustuvor yo'nalishlardan biriga aylanmoqda.

XXI asrda dunyodagi siyosiy-ijtimoiy jarayonlar, ayniqsa, demokratik tamoyillarga asoslangan davlatlar sonining ko'payishi, fuqarolarning siyosiy faolligi va jamiyat boshqaruvida ishtirok etishga bo'lgan intilishi ta'lim tizimida ham jiddiy o'zgarishlarni talab etmoqda. Fuqarolik jamiyatining barqaror taraqqiyoti uchun faol, mas'ul va ma'rifatli shaxslarni tarbiyalash har qanday davlatning ustuvor vazifasiga aylangan. Ayniqsa, global muammolar – ekologik xavfsizlik, migratsiya, raqamli transformatsiya, ijtimoiy tenglik kabi masalalarga javobgarlikni his etadigan yosh avlodni shakllantirish ta'limning asosiy maqsadiga aylanmoqda.

Shu jihatdan, faol fuqarolik kompetensiyasi yoshlarda nafaqat o'z huquq va burchlarini bilish, balki jamiyatda yuz berayotgan jarayonlarga faol aralashish, tanqidiy fikrlay olish va muloqotga kirisha olish kabi qobiliyatlarni qamrab oladi. Xalqaro ekspertlar ta'kidlashicha, fuqarolik ta'limi orqali talabalarda "axloqiy-etik nuqtai nazardan yo'naltirilgan, haqiqatni anglay oladigan va o'zining fuqarolik pozitsiyasini ochiq ifoda etadigan shaxsni tarbiyalash imkoni yaratadi".

Bu qarashlar UNESCO, UNICEF, European Council, OECD (PISA va ICCS dasturlari) kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan ham keng qo'llab-quvvatlanib, fuqarolik kompetensiyasini XXI asr ko'nikmalari qatoridagi eng muhim elementlardan biri sifatida e'tirof etishga sabab bo'lmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni ilmiy asoslarini chuqur o'rganish, xususan, faol fuqarolik kompetensiyasi masalalariga oid adabiyotlar keng tahlil qilinmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Fuqarolik kompetensiyasi faqat nazariy bilimlar emas, balki amaliy faoliyat orqali rivojlanadigan ko'nikma va qadriyatlar majmuasi sifatida ham e'tirof etiladi. Ta'limning bu yo'nalishdagi vazifasi – o'quvchi shaxsida demokratik va insoniy qadriyatlarga sadoqatni shakllantirish, uni ijtimoiy faollikka yo'naltirish, jamiyatdagi muammolarga befarq bo'lmagan, faol fuqaro sifatida ishtirok eta oladigan jihatlarini chuqur o'rganishni talab etishini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning maqsadi yoshlarni faol fuqarolik kompetensiyasi zarurligini asoslashdan iborat. Faol fuqarolik kompetensiyasi shaklida tashkil etiladi. Zamonaviy jamiyatda demokratik jarayonlarning kengayishi, shaxsning huquq va erkinliklarini to'liq ta'minlashga qaratilgan islohotlar fuqarolik tarbiyasini ta'limning asosiy vazifalaridan biri sifatida belgilamoqda. Shu nuqtai nazardan fuqarolikni shakllantirish ta'lim tizimi oldiga faqat bilim berish emas, balki faol fuqaro sifatida shakllanadigan shaxs tarbiyalash vazifasini qo'yadi. Bu jarayon o'quvchida huquqiy ong, ijtimoiy mas'uliyat, davlat va jamiyat ishlariga daxldorlik tuyg'usi, tanqidiy fikrlash va muloqot madaniyatini shakllantirishni o'z ichiga oladi.

Fuqarolik kompetensiyasi faqat nazariy bilimlar emas, balki amaliy faoliyat orqali rivojlanadigan ko'nikma va qadriyatlar majmuasi sifatida ham e'tirof etiladi. Ta'limning bu yo'nalishdagi vazifasi – o'quvchi shaxsida demokratik va insoniy qadriyatlarga sadoqatni shakllantirish, uni ijtimoiy faollikka yo'naltirish, jamiyatdagi muammolarga befarq bo'lmagan, faol fuqaro sifatida ishtirok eta oladigan shaxs tayyorlashdan iboratdir.

Faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi pedagogik, huquqiy va falsafiy ilmlar tugunida shakllangan murakkab va ko'p qirrali kategoriya bo'lib, uning ta'rifi turli ilmiy maktab va tadqiqotchilar tomonidan turlicha izohlangan. Bu tushuncha mazmunida insonning jamiyatda faol ishtirok etishga bo'lgan tayyorligi, ijtimoiy va huquqiy mas'uliyati, axloqiy ongi, muloqot va tanqidiy fikrlash qobiliyatlari mujassamdir. Ilmiy manbalarda faol fuqarolik kompetensiyasi turli yondashuvlar – kognitiv, affektiv, bixevioristik, ijtimoiy-psixologik va inter-aktiv asoslarda tavsiflanadi. Ta'lim jarayonida mazkur kompetensiyaning mazmunini aniqlash va rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqish uchun uning turli ta'riflari va ilmiy qarashlarini o'rganish muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Mahalliy tadqiqotchilar faol fuqarolik kompetensiyasiga ta'lim tizimi orqali shakllanadigan, shaxsning ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishga tayyorligi, huquq va burchlarini anglash qobiliyati, tanqidiy fikrlashi hamda o'z qarashini erkin ifoda etish salohiyatini qamrab olgan ko'p tarmoqli tushuncha sifatida yondashmoqdalar.

Shu bilan birga ta'rifda kompetensiyaning kognitiv (bilim), affektiv (qadriyat) va bixevioristik (faoliyat) tarkibiy qismlari bir-biri bilan uzviy bog'langan holda berilganini ko'rish mumkin. Bu uni amaliyot uchun qo'llashda qulay, muloqotga asoslangan va shaxsning o'zgaruvchan jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishini ta'minlaydigan nazariy poydevorga aylantiradi. Biroq, bizning fikrimizcha, ta'rifda faol fuqarolik kompetensiyasining metodik shakllanish mexanizmlari yoki bosqichlari to'g'risida to'g'ridan-to'g'ri ishora berilmagan. Shuning uchun ushbu ta'rifni amaliyotda qo'llash uchun qo'shimcha tavsiflar, modellar yoki faoliyat turlari bilan boyitish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Natija va umumiy muhokama:

Har o'quvchi o'z guruhlarida fikrlarini aytadi.

O'qituvchi: "Qanday faol fuqarolik pozitsiyasi shakllandi?" degan savol bilan darsni yakunlaydi. Faol kompetensiyalarni shakllantirish orqali o'quvchilarni maktabda olgan bilimlarini amaliyotda qo'llash va maqsadli to'g'ri yo'naltirish, o'quvchilarni matematik savodxonlik yo'nalishida ishlab chiqilgan topshiriqlarni ta'limda qo'llashning samaradorlik ko'rsatkichlari o'quvchilarning axborotlar bilan ishlash, tanqidiy yondashish, kreativ fikrlash, hamkorlikda faoliyat olib borish, muloqot orqali o'rganish, tadqiq qilish ko'nikmalarining rivojlanishi uyg'unligini ifodalash asosida aniqlashlashdan iborat.

Ravenning ta'rifiga to'liq qo'shilish mumkin, chunki u fuqarolikni faqat huquq va burchlarni bilish bilan chegaralaymaydi, balki faol ijtimoiy ta'sir ko'rsata olish qobiliyatini ham talab qiladi. Ayniqsa, "vaziyatlarni tushunish va unga ta'sir ko'rsatish" salohiyatini kompetensiyaning markaziy mezon sifatida belgilash orqali u fuqarolikni bilish, his etish va harakatga keltirish (kognitiv, affektiv va bixevioristik) bosqichlari asosida tavsiflaydi. Bu esa fuqarolik faolligini nazariy emas, balki hayotiy va amaliy faoliyat sifatida anglashga imkon yaratadi.

Shu bilan birga, Raven ta'rifining afzalligi – shaxsni jamoaviy qarorlarda ishtirok eta oladigan sub'ekt sifatida ko'rishidir. Bugungi demokratik jamiyatlarda ushbu sifatlar – muloqot, hamkorlik, qaror qabul qilishda ishtirok – faqat ijtimoiy kompetensiya emas, balki siyosiy madaniyatning ham muhim ko'rsatkichi hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Faol fuqarolik kompetensiyasi boshlang'ich ta'lim bosqichida oddiy ijtimoiy tushunchalar, o'rta bosqichda huquqiy ong va jamoaviy faoliyat, o'rta maxsus bosqichda esa shaxsiy pozitsiya va jamiyatdagi ijtimoiy muammolarga daxldorlik orqali rivojlanib boraveradi. Uning samarali shakllanishi uchun ijtimoiy-faol ta'lim muhiti, fanlararo integratsiya, ijtimoiy loyihalar va faoliyat metodlari zarur shart hisoblanadi. Shu jihatdan, faol fuqarolik kompetensiyasi nafaqat ta'lim maqsadi, balki fuqarolik jamiyatini shakllantirishga xizmat qiluvchi muhim ijtimoiy-pedagogik vazifa sifatida ko'rilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017- yil 6- apreldagi Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risidagi № 187-sonli Qarori.
2. Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalari uchun umumta'lim fanlaridan o'quv-metodik majmualarning yangi avlodini ishlab chiqishga qo'yiladigan umumiy talablar (Vazirlar mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi 187-son qaroriga 5-ilova)
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining —2022-2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risidagi 2022-yil 11-mayda PF-134 farmoni.
4. Djaylavov A. Ta'lim sohasida interaktiv davlat xizmatlaridan foydalanish texnologiyalari (malaka oshirish kurslari tinglovchilari uchun uslubiy qo'llanma). - A.Avloniy nomidagi XTXQTMOMI, 2016.
5. Ishmuhamedov R.J, Yuldashev M.A, —Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. T.: —Nihol, 2013.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.